

tása az egyes családok között pl. száz évvel ezelőtt és mennyiben változtak azóta a birtokviszonyok). Ilyen nagyarányú tönkremenési folyamatra, ami az utolsó öt-nyolc év alatt történt, talán még nem volt példa az utóbbi 200 esztendő alatt.

A zsellérosztály tehát nem az elszegényedett földbirtokosokból alakult, hanem a magva már a telepítések idején is együtt volt azokban a szegény emberekben, akik nem tudtak földet vásárolni, hanem beérték egy-egy házhelynek való parcellával.

(Folytatása a jövő számban)

Tóth Bagi István

Az utópiákról

Az utópia tulajdonképpen reális, égető szükséglet helytelenül elgondolt eszmei megoldása. Szép benne az eszmei rész, de a gyakorlati megvalósítás feltételei sokszor a naivság, gyakran a nevetségesség határát súrolják. Az utópiák elgondolói többnyire nem is kísérlik meg irányt mutatni a kivitel felé. Csak az elgondolt nagyszerűség gyönyörű megjelenítését vélik feladatuknak. Káprázató lehetőségek megmutatásával akarnak hívőket szerezni a dolog kivitele számára. Az eszme tisztaságától bódult rajongók (akik egyébként érdekeik, gazdasági helyzetük szerint tökéletesen idegenek egymás számára, esetleg egymás ellen foglalnak állás a társadalmi életben) — hogy ezek a rajongók áldozatkészen törekedjenek valaminek az elérésére pusztán azért, mert az gyönyörű elgondolás. Persze a vége az, hogy az utópista hiába várja a hívők sikeres összefogását s keserű szájjal félrevonul, mert „nem értették meg”. Bár akadhatnak eszmei támogatói az utópia elgondolójának, de többnyire a társadalom visszairányítói közül kerülnek ki, akik az eszme megragyogtatásával — mindezt előbb-utóbb elérjük, akár szánk a sültgalambot — lefékeznek az utópiákban is felsejtett társadalmi átalakulások kényszerének meglátását és a megvalósítani igyekezők tevékenységét, s elfüggönyözik az eszmei szép ragyogtatásával a gyakorlati fontos és kivihető valóságát.

Az északi germán népek egyesülése mindig lehetetlenebbé válik a mai időkben az egyes germánféle népek imperialista törekvései miatt. A pánszlávizmus a legszebb elgondolás, az európai rokon nemzeteknél is szokatlan nyelvi és érzésseli közelségű szláv törzsek egy hatalmas testbe emelése még mindig a társadalmi szerkezetek különbözősége miatt utópia. A pánlatinizmus elősegíthetné a nyelvben szintén közelálló latin nemzetek összefogását, megszüntetve idegenné különült részüket. Páneurópa a pángermánizmus, pánszlávizmus, pánlatinizmus összefogása lenne, hol az oly magányos és idegen idiómájú nemzetek is helyet kapnának, mint a magyar.

A páneurópai elgondolás sorsa is az utópiáké általában. Főleg

olyan elemek csatlakoztak pártfogóivá, akik a haladó szellem észrevételeit, gazdag új erejét arra használták fel, hogy a multat konzerválják. A sikertelenség alapokát könnyen fellelhetjük. Amint az egyes országok osztályrétegei között vannak kihasználók és kihasználtak, az egyes nemzetek sorsa is ugyanezt a helyzetet mutatja.

Pedig de szép gondolatokat adhat és távlatokat nyithat a mai korszak, mikor a technika legyőzte a távolságokat és a legeldugottabb faluban is négy-öt kontinens nyersanyagaiból készített ruhát hordanak, különböző éghajlatú földövek terményeit ehetik. A rádióban kontinensek kardalát zúditja a foggantyú félig körülforratása. Pósta, vasút, repülés, ruhaviselet stb. útján az általános egybekapcsolódás való tény. Egy japán tanító esperanto nyelven együtt tud rajongani a szépért egy szomáli kereskedővel vagy egy svéd munkással. Egyformán örülhet Newton, Einstein vagy Darwin tanainak. Guttenberg mester különálló betűi meghódították teljesen a világ nyomdászparát. S ma már mindenütt ismerik és olvassák a legtokéletesebő írás-alkotást a latin betűt. Európában is az új idők fejlődéseképen a nem latin betűvel írók körében is (gót, cirilbetűsök) — a latin betű ismerete általánossá vált a szükségletek hatása alatt.

Az uniformizálódott tömegélet egyformán új és alapvető fejlődése ugyanazon gazdasági körülmények ugyanazon kihatása a nemzetek között, parancsoló tényként jelzi az egyformára növekedés civilizált nagyszerűségét. Mégis a durva gazdasági erők és ebből fakadó öreges féltékeny gondolkodás, még mindig akadályozza a közeledést az európai kontinens egy történelmű nemzetei között.

*

Vannak utópiák, amelyek egyenesen a lomtárak számára születnek.

Az utópiák akkor születnek meg, — mégha lomtárba kerülés is már megjelenéskor a sorsuk — amikor már a társadalmi erők feszengenek az utópiákban is felsejtett lehetőségek és muszájok megvalósítására, s akkor jönnek ezek az utópiák, mikor még nem elég erősek a társadalomban gyülekező új erők a dolgok megvalósítására, de már felfejlődtek, már hatékony erőként léteznek, s a regresszív erőknek le kell szorítani az új törekvések jelentőségét, bár azok még (éppen a mindenkori utópiák története mutatja, de különösen társadalmi osztályok lemenő létszakaszán létrehozott utópiák) — a megvalósításra alkalmas erők, még kellő öntudatosodás híján ferde utakra el-el tévedeznek.

Megvan már a társadalmi szükségérzés a gazdaságilag alulra nyomott osztályokban, megvan az elgondolás, hogy milyen szép, milyen nagyszerű lenne, hogy az ember kiélései elé ne álljanak akadályok, a dolgozniakarás elé ne szigorkodjanak nemzetiségi vagy egyéb elhatárolások. Áhítatos vágy, hogy lehessen menni, tanulni, látni: az élet értelmét a minél több mozgási lehetőségben

látva. Mindenki otthoni nyomorúságát szívesen felcserélné kontinensekre terjedő dús életlehetőségekkel; nem azért, mert elidegenedni óhajt szülőföldjéről, ó nem, de éppen, hogy elzártságát, az elzártágból fokozódó társadalmi kisebbségtékéségét és nyomorúságot megszüntesse és egybenövegye, legalább a megértésben és egymás javainak kicserélésében, s a munka szent jog-kötelességében előbb kontinens országait és a kontinenseket később. Az igazi Páneurópa és egy ötkontinens összefogás megvalósításának lehetményese a dolgozó emberek nagy sokasága.

Az egyes nemzetek közti kapcsolatok ma már olyan mélyek, hogy minden előfeltétele meg volna a páneurópai egyesülésnek. S mégis az utóbbi években éppen ellenkező, elkülönülő irányban forr ki a polgári államélet.

A céhszisztem kontinensen át vándorló legényei annakidején félíg-meddig már megvalósították Páneurópát. Magasabbrendű fejlődésben s még szélesebb körben ennek mását kellene újra megvalósítani, a középkor tespedtségéből a napvilágra hatalmasodó aufklerista építő korszakét gazdaság-, technika- és vándortömegek kapcsolatán.

*

Minden utópia Morus Tamás Utópia-jától, Campanella Nap-államatól Coudenhove-Kalergi Páneurópájáig, azt célozta, hogy a becsületes szándékú néposztályokat közelvigye, illetve egységbe olvassza. Csak amíg Morusnak életével kellett fizetnie elgondolásiért, addig Coudenhove-Kalergi grófnak, ennek a féljapán, félgermán fajtisztátalannak csak a csendes napirendről lekerülés jut osztályrésztül a fasciszta elkülönülésben.

Mióta az emberek rájöttek, hogy nem a mi földgömbünk a világ közepe és hogy a meglévő világrend sose a világrendek legjobbika, mióta a természettudományok ismeretével rájöttek, hogy a természetben is több a baklövés, mint a sikerült kísérlet, egyszerűval, hogy nincs a dolgoknak a priori észszerű rendje, mióta rájöttek, hogy földünkön egyedül a tudatos — de egyelőre még nem szervezett — emberi cselekedet az, ami itt-ott észszerűt is foltozott bele a természet pazarló rendetlenségébe, azóta az utópiák utópiákat követnek, hogy a rendezett észszerűség csodás lehetőségeit feltárja és az embereket az észszerű átalakítások lelkes barátaivá tegye, hogy az emberiség kikerüljön a megélhetésért még mindég ököljogos középkorából, a szinte örökösnek látszó különféle magántulajdon formáin alapuló, de az alaplényegén csak termelési viszonyaival változó középkorból, hogy végre átléphessen az új történelem produktív, észszerű társadalmába.

Egyet felejtettek ki jó ideig az utópiákból. Azt, hogy melyek azok a társadalmi osztályok, melyek számuknál, a termeléshez való viszonyuknál fogva képesek a nagy organizált átalakításra. Ezek az osztályok csak az új technikai csodák XIX. és XX. századának dolgozói lehetnek egyrésztől, másrésztől csak szinte az utolsó

évtizedekben jöttek létre annak lehetőségei, hogy minden ember füléhez, szeméhez hatoljanak a világ értelmének hangjai, betűi, az általános írni-olvasni tudás, az általános civilizálódás legfontosabb elemeivel. A ma produktív, lehet hogy átmenetileg tehetetlen és nagyrészen esetleg elnyomorodott alsóbb társadalmi osztályok a jövő viselősei, akik történelmi és egyéni kényszerűségük összesítésében megvalósíthatják az összes utópiákat, a legrégebbeket és legújabbakat egyaránt.

Csuzdi Viktor

Művészet és társasélet

Művészlélek, amelyik a magányban nevelkedett és életét magányban éli le, nem alkothat nagyot, vagy legalább is oly nagyot, mintha alkalma lett volna másokkal való érintkezés által művészi érzékeit fejleszteni.

Nincs módomban akár az irodalom, akár más művészet történetén keresztül végigvizsgálni, hány volt remete azok közül, akik halhatatlanokká lettek, de bizonyos, hogy elenyésző kis számban lehettek, szabályt erősítő kivételek. Nem újság, amit mondok: nincs tudós, aki másoktól ne tanulhatna, nincs művész, akinek más új szépséget ne mutathatna. Kellünk egymásnak, emberek, közösen vagyunk nagyok, nemcsak ha nyers erőről van szó, de akkor is, amikor szellemi erőinket akarjuk értékesíteni. Tudom, érzem, elveszünk az egyedülletben, belefáradunk saját gondolataink egyhangúságába, elhagy a kedvünk érezni, alkotni, ha emberi szájról szavunk visszhangját nem halljuk.

Igazi művészet ott teremhet, ahol a művészek állandó érintkezésben állanak egymással. Ahol létezik egy város erős központosító erővel, egy város, amelyben otthon vannak a festők, otthon vannak az írók, vagy tudományos irányban munkálkodók és érdeklődők. Ahol tudomány, vagy művészet széles folyam, hozzátartozik a városhoz, keresztülfolylík rajta, hol méltóságteljesen lassú hajtású árral, hol vad örvényléssel, sebes sodrással, de ott van, visz, sodor egyre előre. Aki vele akar haladni, megtalálja, ha beleveti magát, sodorja magával ez az éltető folyam.

Könyveket láthat az is, aki egyedül van és újságokból is értesülhet a tudományos és művészeti élet folyásáról. Azt vethetik ellenem: lélekben a többiekkel tarthat, egy pillanatig sem kell távol lennie a mai világban annak, aki nem rest a dolgok fejlődését követni. Azt vallom: hiszek az élőszó erejében, hiszek a személyes érintkezés varázshatásában, hiszek, hogy gondolataink és eredményeink sikerének közvetlen észrevétele egyike a leghatásosabb buzdító erőknél. És különösen energikus természet kell hogy legyen az, aki tovább tud dolgozni, érdeklődését változatlanul ébren tudja